

Анотація

Мирошниченко Н.М. Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх з розумовою відсталістю. – Стаття.

У статті визначається поняття вікової осудності. Розглядаються проблеми, які виникають при застосуванні примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх осіб з розумовою відсталістю. На основі вивченого матеріалу робиться висновок про необхідність внести певні зміни у кримінальне законодавство.

Ключові слова: неповнолітній, вікова осудність, суб'єкт злочину, примусові заходи виховного характеру.

Summary

Miroshnichenko N.M. Application of the forced measures of educator character to minor with a mental backwardness. – Article.

Age capability definition is proposed in the article. Issues, concerning application of compulsory correctional remedies towards mentally retarded delinquents are considered. On the grounds of the research the necessity of current criminal legislation improvement was concluded.

Key words: delinquents; age capability; subject of a crime: compulsory correctional remedies.

УДК 343.2/7(430)

Л.А. Шалімов

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ ФРН

Зріст наркоманії призвів до поширення тяжких злочинів. Ціла низка злочинів проти сексуальної свободи особи призвели до спалаху гострих дискусій в суспільстві ФРН з приводу боротьби з ними. У зв'язку з цим реформування заходів безпеки набуло у кримінально-правовій політиці ФРН нових обертів.

Теоретичну базу цього напрямку досліджень у минулому заклав Франц Ліст. До сучасних дослідників застосування заходів безпеки у ФРН можна віднести правознавців Хаінца и Камаєра.

Метою цієї статті є аналіз існуючих заходів безпеки у з'ясування результатів їх застосування та їх місце в сучасній кримінально-правовій політиці ФРН.

Вперше відмінність між осудними і неосудними злочинцями в німецькому кримінальному кодексі з'явилася в 1871 р. Внаслідок цього психічні хворі й особи з психічними розладами більше не піддавалися кримінальному покаранню. Питання про їх направлення до психіатричної лікарні вирішували в поліцейському відомстві. Приміщення у спеціалізовану (лікувальну) виправну установу (Massregelvollzug) вводиться «Законом проти звичних злочинців і про заходи безпеки та виправлення» (1933). Ця реформа була результатом дискусій. Вони тривали десятиліттями.

На сьогодні справа виглядає так:

По-перше, право на приміщення у спеціалізовано-(лікувальну)-виправну установу регламентується рядом федеральних законів, законодавством земель і

підзаконними нормативно-правовими актами. Аспект дотримання прав людини в цій сфері регулюється Європейською конвенцією прав людини. В основі матеріального права лежать: Конституція Німеччини, КК ФРН, Закон щодо неповнолітніх та інші.

По-друге, відповідно до КК ФРН до таких заходів належать (§ 11 № 8) заходи виправлення і безпеки (§ 61), поразка у правах, конфіскація, приведення в непридатність (знищення речей), що використовувалися для приготування або що стали знаряддям злочину.

Більш того, заходи виправлення і безпеки можуть призначатися додатково з покаранням або ж самостійно (при неосудності). Підставою застосування цих заходів є небезпека злочинця. Вони служать виключно для захисту суспільства від майбутніх злочинів, хоча і призначаються як наслідок вже вчиненого злочину, тобто вони спрямовані в майбутнє. Небезпека злочинця усувається терапевтичними та педагогічними методами. Безпека суспільства забезпечується як ізоляцією злочинця, так і відстороненням його від певних видів діяльності.

УК ФРН вказує, що виправлення забезпечується шляхом поміщення до психіатричної лікарні (§ 63) або лікарні для алкоголіків (наркоманів) (§ 64). Безпеки суспільства служать також превентивне ув'язнення (§ 66), вилучення водійських прав (§ 69), заборона займатися певною професією або займати певні посади (§ 70). Встановлення контролю над поведінкою (§ 68) є одночасно як мірою виправлення, так і заходом безпеки.

Відомо, що принцип вини є основою при призначенні покарання. При призначенні заходів це принцип пропорційності (§ 62). Прогноз щодо небезпеки злочинця у майбутньому є умовою для застосування будь-якого із заходів.

Кількість засуджених, до яких застосовувався захід приміщення в психіатричну лікарню, лікувальний заклад для алкоголіків і наркоманів та превентивне ув'язнення, дуже невелика і коливалася з 1953 по 1990 у межах від 0,8 (1975) до 1,5 (1990) на 1000 засуджених. Але, починаючи з 1990 року, ця кількість зросла з 1,5 (1990) до 2,7 (2006) на 1000 засуджених.

У всіх випадках причиною засудження із застосуванням заходів приміщення у психіатричну лікарню, лікувальний заклад для алкоголіків і наркоманів та превентивне ув'язнення були тяжкі злочини. Примітно, що це здебільшого алкоголіки і наркомани. При цьому наркозалежних злочинців більше, ніж алкоголіків. Соціальна проблема зростання наркоманії знайшла своє відображення у кримінально-правовій політиці ФРН. На відміну від неосудності, встановлення обмеженої осудності, як правило, було підставою для пом'якшення покарання. Навіть у разі вчинення тяжких злочинів (більшість скоїли навмисне вбивство) вони, як правило, не приміщувались до спеціалізовано-(лікувально)-виправних установ. У 2006 році тільки 4,3% обмежено осудних засуджених було направлено до спеціалізовано-(лікувально)-виправного закладу.

По-четверте, превентивне ув'язнення, хоча і має тенденцію зросту, але, як і раніше, призначається судами ФРН у рідких випадках. У середині 60-х років ця міра була застосована до 200 засуджених, а у 1990 році – трохи понад 30 разів. Потім ця цифра постійно зростала і досягла в 2006 р. – 83. Злочини проти

сексуального самовизначення особистості є причиною її призначення у 35% випадків призначення превентивного ув'язнення як заходу безпеки. Загальна кількість засуджених у ФРН, щодо яких застосовується цей захід, складає майже 400 чоловік.

Серед заходів, не пов'язаних з позбавленням волі, домінуюче місце посідає позбавлення водійських прав.

Нові прерогативи у відносинах між державою і громадянином, що виявилися у висуванні на передній план конституційних прав людини і громадянина у сфері кримінально-правової політики ФРН, призвели до глибоких змін у системі примусових заходів. Вони переорєнтовані на превенцію. У 2006 р. застосування санкцій, пов'язаних з позбавленням волі, скоротилося і склало 8,7% щодо всіх вироків. У 1882 р. ця цифра становила 76,8%. Місце основного покарання зайняв грошовий штраф (80% засуджених) та умовне засудження, попередження з застереженням про застосування кримінального покарання (напр. при повторенні правопорушення).

Але це не означало припинення реформаційного процесу інституту заходів безпеки у кримінально-правій політиці ФРН. Це виразилося в ухваленні «Першого закону реформування кримінального права» (1969) і посилення вимог при застосуванні превентивного ув'язнення. З'явився «Закон про боротьбу із сексуальними злочинами та іншими небезпечними злочинами» (1998).

У 2002 р. приймається «Закон про введення умовного превентивного ув'язнення», у 2007 р. знову новелюється право приміщення в спеціалізовано-(лікувально)-виправний заклад і робиться спроба нововведень. На цьому дискусійний процес не закінчився. Навпаки – він більше загострився.

На закінчення слід сказати, що багаторічний досвід застосування заходів безпеки і виправлення в ФРН необхідно обов'язково врахувати при виробленні кримінально-правової політики України.

Література

1. RGBL. S. 127
2. RGBL I S. 995
3. BGBL II S. 1054
4. BGBL I S. 2863
5. BGBL. S. 3390
6. BGBL. S. 1756
7. Heinz, Wolfgang: Das strafrechtliche Sanktionensystem und die Sanktionierungspraxis in Deutschland 1882 – 2006 (Stand: Berichtsjahr 2006). Schaubild 64. S. 118-126
8. Erstes Gesetz zur Reform des Strafrechts (1. StrRG), 25. Juni 1969 (BGBL. I S. 645)
9. «Gesetz zur Bekämpfung von Sexualdelikten und anderen gefährlichen Straftaten» 1998, BGBL I. №6, S. 160-163
10. «Gesetz zur Einführung der vorbehaltenen Sicherungsverwahrung» vom 7.6.2002 (BGBL. I, 3344).

Анотація

Шалімов Л.А. Заходи безпеки у кримінально-правовій політиці ФРН.
– Стаття.

Стаття присвячена заходам безпеки у кримінальному праві ФРН. На підставі аналізу статистичних матеріалів розглядається їх застосування у ФРН у XX–XXI столітті. Автор пропонує врахувати досвід ФРН при виробленні кримінально-правової політики України.

Ключові слова: заходи безпеки, принцип вини, осудний злочинець, неосудний злочинець, кримінально-правова політика ФРН.

Summary

Shalimov L.A. Safety measures in the criminal and legal policy of German federal republic. – Article.

This article is devoted to the security measures of criminal law in Germany. The analysis of statistical materials is the basis is considered of their application in Germany in XX–XXI century. The author suggests to take into account the Germany experience at manufacturing of a criminal-legal policy of Ukraine.

Key words: security measures, the principle of guilt, criminal compos mentis, non compos criminal, criminal-law policy of Germany.

УДК 343.224

А.В. Андрушко

ПРОБЛЕМА ВЕРХНЬОЇ ВІКОВОЇ МЕЖИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Якщо питання про нижню вікову межу кримінальної відповідальності постійно вивчалось і продовжує вивчатися, то проблема верхньої вікової межі залишається поза дослідницькою увагою. Слід підкреслити, що до революції 1917 року її торкалися у своїх працях такі відомі криміналісти, як О.Ф. Кістяківський, М.С. Таганцев, М.А. Неклюдов, М.Д. Сергієвський та ін. Згодом питання верхнього вікового порогу кримінальної відповідальності випало з поля зору юристів, ним цікавились лише фахівці-психіатри. На сьогодні єдиною розширеною авторською позицією із цього питання є доробок російського психолога О.Д. Сітковської [10; 11, с. 115–125].

Незадовільне вивчення вказаної проблеми в правовій науці та юридичній психології, на думку О.Д. Сітковської, пояснюється двома причинами: 1) сфера правового регулювання верхньої вікової межі кримінальної відповідальності, якби вона мала місце, була б набагато вужчою, аніж сфера регулювання нижньої вікової межі, тобто потреба суспільства в такому регулюванні менш актуальна порівняно із визначенням відповідної вікової межі для неповнолітніх; 2) представники юридичної психології, додержуючись традиції, наче усунулись від цієї проблеми, «віддавши» її судовій психіатрії, попри очевидну неможливість її зведення до судово-психіатричної проблематики [10, с. 76; 11, с. 115].